

posługi Kościoła nie ma, powinny stać się inspiracją do jej zainicjowania. Z kolei dla pastoralistów celem wytycznych jest stymulowanie dalszej refleksji naukowej.

Ks. Dariusz Lipiec
Katedra Organizacji Duszpasterstwa KUL

REMEMBERING THE PAST, SHAPING THE FUTURE

SEMINARIUM NAUKOWO-EDUKACYJNE DLA POLSKICH KSIĘŻY KATOLICKICH

Jerusalem – Yad Vashem, 6-17 lutego 2012 r.

Holocaust jest niezwykłym rozdziałem historii narodu żydowskiego oraz wydarzeniem nieprawdopodobnego znaczenia dla wszystkich narodów i państw. Zaplanowana masowa zagłada Żydów była główną tezą rasistowskiego antysemityzmu nazistowskiego. Prześladowania i terror wobec narodu żydowskiego totalnie zniszczyły żydowskie środowiska oraz ośrodki życia kulturalnego i religijnego, wymazując je z mapy Europy. Holocaust naruszył fundament i strukturę kultury oraz podważył zasadnicze poglądy i wartości cywilizacji ludzkiej. Wciąż jest ostrzeżeniem dla współczesnych i przyszłych pokoleń.

Już po raz czwarty, w dniach 6-17 lutego 2012 r., w Instytucie Pamięci Męczenników i Bohaterów Holocaustu w Yad Vashem odbyło się seminarium naukowo-edukacyjne dla 18 polskich księży katolickich, którzy przez 10 dni poznawali tradycję i teologię judaistyczną oraz historię Holocaustu, a także historię państwa Izrael. Gospodarzem projektu w ramach Instytutu Yad Vashem była The International School for Holocaust Studies oraz The ICHEIC Program for Holocaust Education in Europe, współorganizatorami ze strony polskiej zaś Muzeum Auschwitz-Birkenau (dr P. Setkiewicz, M. Zabierowski) oraz Komisja Konferencji Episkopatu Polski ds. Dialogu z Judaizmem wraz z jej przewodniczącym biskupem M. Ciso, który przewodniczył też Radzie Episkopatu Polski ds. Dialogu Religijnego. Wyjazd zorganizował w całości ks. dr T. Adamczyk (KUL), sekretarz Komisji ds. Dialogu z Judaizmem.

The International School for Holocaust Studies jest elementarną częścią Instytutu Pamięci Męczenników i Bohaterów Holocaustu Yad Vashem, który powstał na mocy ustawy Knesetu 18 maja 1953 roku. Międzynarodowa Szkoła Nauczania o Holocaustie przygotowała dla polskiej grupy bogaty w treści oraz różnorodny pod względem dydaktycznym i metodycznym program. Głównym celem zarówno Szkoły, jak i projektu jest pogłębienie studiów nad Shoah w ramach programów nauczania. Edukacja poświęcona zagładzie narodu żydowskiego w Europie ma służyć utrzymaniu pamięci o masowym mordzie, przerażających skutkach II wojny światowej, a także dbać o przestrzeganie praw człowieka. Studia nad historią Holocaustu zajmują się zjawiskami masowych egzekucji,

ideologią rasistowską, polityką nazistowską, wydarzeniami politycznymi i wojskowymi w czasie wojny.

Program dla polskich księży z ogromnym zaangażowaniem realizowali historycy, ocaleni świadkowie, wychowawcy przewodników izraelskich w Polsce, liderzy dialogu między szkołami z Polski i Izraela, rabini, poeci, literaci. Problematyka seminarium naukowo-edukacyjnego skupiona była wokół historii Holocaustu, jego przyczyn, okoliczności, skutków i następstw oraz rozumienia i interpretacji wielkiej tragedii narodów europejskich. Wykłady i warsztaty można pogrupować wokół następujących zagadnień:

Życie i sytuacja społeczno-kulturowa Żydów przed wojną; antysemityzm i prześladowania: *Judaism and Anti-Judaism in Medieval Christianity* (prof. Israel Yuval, Hebrew University); *Persecution of the Jews in Nazi Germany 1933-1939 and the Jewish Responses* (prof. Guy Meron, Schechter Institute); *The contribution of Polish Jewry to the Jewish Tradition and Religion* (Alex Dancyg, ISHS); *Presentation of a pedagogical, mobile unit on Poland and Polish Jewry before the Holocaust* (Orit Margalio, ISHS); *Diversed Jewish Identities in Poland between 2 WW* (Karol-Yaron Becker); *The rise of Anti-semitism in Europe in the 19c-20c* (dr Rafi Vago, Tel Aviv University).

Pomiędzy historią, pedagogiką i filozofią edukacji o Holocaustie: *The Holocaust as a paradigm* (prof. Yehuda Bauer, Academic adviser, Yad Vashem); *The educational philosophy of the International School for Holocaust Studies* (Orit Margalio, ISHS); *Yad Vashem's Library* (dr Chaim Gertner, Yad Vashem); *Presentation of Yad Vashem's website-online resources* (Orit Margalio, ISHS); *Auschwitz Album- The Lilly Jacob Family- An historical picture album workshop* (Orit Margalio, ISHS).

Sprawcy, ofiary, ratujący, świadkowie: *The Ghettos in Eastern Europe – their inner structure and administration* (Yiftach Meiri, ISHS); *Jewish Leadership in the Ghettos* (Batya Dvir, Moreshet Institute); *How was it Humanly Possible? A Study of Perpetrators and Bystanders during the Holocaust – workshop for high school students* (Daniel Rosenga, ISHS); *The Righteous Among The Nations* (Yiftach Meiri, ISHS).

Pamięć, upamiętnienie, dialog – przeszłość, teraźniejszość, przyszłość: *Lost Identity – Meeting Holocaust survivors whose identity was influenced deeply by the Holocaust* (Chana Meiri, Rina Quint, Ehud Lev, Ephraim Moll); *Return to life – the aftermath* (Orit Margalio, ISHS); *Polish-Jewish Relations-History and Memory* (Alex Dancyg, ISHS); *Holocaust Denial and Modern Anti-semitism* (dr Rafi Vago, Tel Aviv University).

Judaizm i wiara podczas i po Holocaustie: *What is Judaism?* (dr Rabbi Yishaya Balog, ISHS); „*Years wherein we have seen evil*” – *Selected aspects in the history of religious Jewry during the Holocaust* (Orit Margalio, ISHS); *The struggle with Jewish faith during the Holocaust – Rabbi Kalonimous Shapira of Warsaw and Rabbi Yissacher Shlomo Teichtal* (dr Rabbi Pessach Schindler); *Faith during and after the Holocaust* (Rabbi Jeremy Stawiski, Director of the Himelfarb School); *The interfaith dialogue in the 21st century* (Debbie Weisman, President of the Jewish-Christian Relations); *Practicing Judaism* (dr Rabbi Benjamin Lau); *Israeli Poets speaking with God* (Eliasz Cohen, poet).

Współczesny Izrael, edukacja i tożsamość: *Israel's identity* (Karol-Yaron Becker); *Israel's Political Scene; The Israeli Society and the Holocaust* (Alex Dancyg, ISHS); *Function Israeli Yeshiva – Har Etzion*.

Wykłady poświęcone historii Holocaustu przygotowane były bardzo rzetelnie od strony merytorycznej. Docenić należy odwagę intelektualną i zaangażowanie uczuciowe wykładowców. Prelegenci w swoich wystąpieniach dotyczyli najtrudniejszej historii w dziejach świata, jaką była zagłada Żydów, śmierć milionów ludzi narodów europejskich, zniszczenie państw, dzieł kultury podczas II wojny światowej.

Przekazywane treści historyczne powiązane były często z doświadczeniami tych, którzy przeżyli czas prześladowań wojennych i gehennę obozów koncentracyjnych. Cenne były spotkania z osobami, które – jako świadkowie trudnej i bolesnej historii – opowiadały najpierw o swoich rodzinach w czasie przedwojennym, a następnie o przerażającej, burzącej rodziną więź i dzieciństwo sytuacji wojny, o mroku śmierci, która wyglądała z każdego miejsca, o ludziach, którzy ich ukrywali lub organizowali ucieczkę, często w nieznanie, w nadziei na lepsze życie, o tułaczce po sierocińcach i obozach przejściowych. Wspomnienia ocalonych pozwoliły głębiej zrozumieć fenomen człowieka, jego osobiste doświadczenia, rozumienie bólu i tego, czego on sam zrozumieć czy nazwać nie potrafi.

Interdyscyplinarny i wielokierunkowy charakter wykładów sprawił, że znalazły wśród nich miejsce zagadnienia z zakresu judaizmu, teologii i wiary. Swoją wiedzą i doświadczeniami dzielili się rabini. Wyjaśnienia, czym jest judaizm i jego praktykowanie, religijność Żydów i zmagania z wiarą podczas oraz po Holocaustie były szczególnie interesujące dla uczestników seminarium. Ponadto spotkanie z religią w jej naturalnym środowisku (synagoga, jesziwa) to doskonała okazja do dotknięcia żywego judaizmu.

Do istotnych i niezmiernie ważnych wykładów oraz dyskusji należała kwestia polsko-żydowskich stosunków przed II wojną światową, podczas wojny oraz w czasach powojennych. Istnieje wiele pięknych kart naszej wspólnej historii. Świadczą o tym wspólne przedwojenne dzieła i wysiłki na rzecz współistnienia życia kulturalnego, społecznego czy politycznego. Zaznaczyć należy obecność Żydów w literaturze, poezji, teatrze, czasopiśmie oraz zauważyć działalność na polu polityki w grupach syjonistów, ortodoksów i partii asymilatorskich. Nie brakuje jednak bolesnych spraw we wspólnej historii, które nadal pozostają otwarte i dlatego istnieje potrzeba wspólnych badań historycznych, dialogu i rzetelnego przedstawiania faktów. Czas wojny i okupacji niemieckiej na ziemiach polskich przyczynił się do zantagonizowania społeczności żydowskiej i polskiej. Przemoc i zastraszenie były demonstrowane przez Niemców w sposób ostantacyjny. Zabijano Polaków za udział w konspiracji, za wszelką formę oporu, za pomoc Żydom, siejąc w ten sposób terror. Jednakże mimo przerażającego zła i strachu wielu Polaków z narażeniem życia pomagało Żydom. Zgromadzenia zakonne i duchowni oraz instytucje powołane przez polskie władze podziemne (Rada Pomocy Żydom „Żegota”) organizowały pomoc i wsparcie. Do niełatwych w stosunkach polsko-żydowskich należą także wydarzenia z końca lat 40-tych: pogromy, udział Żydów w formowaniu się reżimu komunistycznego, kwestia żydowskiej własności, stosunek władz komunistycznych do państwa Izrael. Prowadzona w ten sposób polityka władz komunistycznych w latach powojennych pogorszyła wzajemne relacje obu narodów. Propagowana przez partię komunistyczną kampania antysemita i wymuszona emigracja Żydów w latach 1968-1971 przyczyniły się do

upowszechnienia w świecie opinii o antysemityzmie Polaków. Dopiero wyzwolone z komunizmu pokolenie „Solidarności” nawiązało ponownie wzajemne relacje.

W kontekście tych skomplikowanych zagadnień historycznych dyskusja, która zrodziła się w trakcie wykładów o polsko-żydowskich stosunkach, ujawniła, że różniemy się w poglądach i sposobie oceny wielu wydarzeń i spraw historycznych. Istnieje zatem pilna potrzeba wspólnych badań i analiz historycznych z zachowaniem uczciwej proporcji, obiektywizmu, rzetelności, zrozumienia kontekstu wielu wydarzeń, decyzji, zachowań, kiedy mówimy o wspólnej historii. Bezcenna była możliwość wypowiedzenia swoich racji, interpretacji faktów historycznych z zachowaniem wzajemnego szacunku oraz wysiłkiem zrozumienia, dlaczego tak różnie widzimy przeszłość, a w niej dramat naszych narodów. W rzeczywistości wszyscy razem jednakowo jesteśmy przerażeni złem i tak samo pragniemy miłości i pokoju.

W ostatnich latach na polepszenie wzajemnych stosunków wpłynęły między innymi częste kontakty wielu osób zaangażowanych we wspólny dialog, wizyty różnych delegacji z Polski, pielgrzymki Polaków do Ziemi Świętej, grupy młodzieży izraelskiej odwiedzające miejsca związane z historią swoich przodków. Ocieplają one stosunki polsko-żydowskie. Również nawiązane w 1990 r. stosunki dyplomatyczne pomiędzy Polską a Izraelem, podpisane umowy o współpracy gospodarczej i kulturalnej sprzyjają pojednaniu między narodami. Podobnie program przygotowany przez The International School for Holocaust Studies oraz The ICHEIC Program for Holocaust Education in Europe służy wzajemnemu poznaniu i zrozumieniu. Dzięki takim inicjatywom coraz bardziej powszechna staje się świadomość, że współczesność domaga się otwarcia, głębszego zrozumienia i dialogu. Dialogu, który poszukuje tego, co prawdziwe, dobre i sprawiedliwe dla każdego człowieka, dla każdej grupy i każdej społeczności.

Warto w tym miejscu podkreślić, że w ten dialog aktywnie włącza się polska katecheza. Przekazując orędzie zbawcze i zgłębiając tajemnice wiary chrześcijańskiej pomaga katechizowanym również poznać inne religie (por. DOK 74), w tym odkryć „właściwą więź z narodem żydowskim, do którego przodków Pan Bóg przemawiał” (KKK 839). Jak podkreśla *Dyrektorium ogólne o katechizacji* „nauczanie religii, katecheza i przepowiadanie powinny formować nie tylko do obiektywizmu, sprawiedliwości i tolerancji, lecz także do zrozumienia i dialogu. Nasze dwie tradycje są zbyt ściśle ze sobą połączone, by mogły się nie znać. Konieczne jest zachęcanie do wzajemnego poznania się na wszystkich poziomach. Celem katechezy jest przede wszystkim przewyciężenie wszelkich form antysemityzmu” (DOK 199). Katecheza polska posiada znaczące doświadczenie wysiłków wychowawczych prowadzących do dowartościowania wspólnego dziedzictwa religijnego i kulturowego oraz praktycznej umiejętności obcowania z tradycją i historią Żydów w Polsce (synagogi, cmentarze, miejsca męczeństwa). Innym ważnym elementem wzajemnego poznania i dialogu jest coroczny udział młodzieży katechizowanej wraz ze swoimi katechetami w Dniach Judaizmu. Uczestniczą oni we wspólnych modlitwach, panelach i dyskusjach. Również spotkania organizowane w ramach katechezy z przedstawicielami środowisk żydowskich przyczyniają się do głębszego zrozumienia tradycji religijnych i poszanowania wspólnego dziedzictwa. W Polsce katecheza systematycznie wzbudza i ożywia wzajemny szacunek oraz łamię negatywne stereotypy i uprzedzenia. Zgłębiania tajem-

nica obu religii oraz poznawana historia i kultura obu narodów ujawnia postawy szacunku i wzajemnego zrozumienia, jakimi kieruje się polska katecheza. Niezmiernie ważna na tym polu jest współpraca szkoły i Kościoła oraz mądre i merytoryczne reakcje mediów.

Aby jeszcze bardziej pogłębić klimat przyjaznego i otwartego dialogu, warto w tym miejscu zaproponować dostępne projekty edukacyjne. Jeden z nich to materiały edukacyjne w języku polskim, które znajdują się na stronie Internetowej Yad Vashem <<http://www1.yadvashem.org/yv/en/education/languages/polish/index.asp>>. Drugi to opracowane we współpracy polsko-izraelskiej scenariusze lekcji i zajęć edukacyjnych pt. *Zachować pamięć. Poradnik dla nauczycieli*. Warszawa: Centralny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli 2008.

Ks. Piotr Goliszek

Katedra Katechetyki Szczegółowej KUL

SPRAWOZDANIE Z SYMPOZJUM NAUKOWEGO
„W SŁUŻBIE MAŁŻEŃSTWU I RODZINIE”
Z OKAZJI 20-LECIA ŚMIERCI KS. PROF. PIOTRA PORĘBY
(1908-1991)

W dniu 14 kwietnia 2012 roku w Lublinie odbyło się sympozjum naukowe poświęcone osobie ks. prof. Piotra Poręby i jego osiągnięciom wniesionym do nauki polskiej i duszpasterstwa rodzin. W sympozjum wzięli udział pracownicy Instytutu Teologii Pastoralnej i Katechetyki KUL, zaproszeni goście oraz studenci.

Otwarcia sympozjum dokonał ks. prof. dr hab. Mirosław Kalinowski, Dziekan Wydziału Teologii. Ks. Dziekan zaznaczył, że ks. prof. Piotr Poręba rozumiał potrzebę rozwijania duszpasterstwa rodzin w ramach teologii pastoralnej. Jego osoba integrowała środowisko akademickie, a dorobek naukowy motywował do podejmowania dalszych działań związanych z duszpasterstwem rodzin. Ks. Dziekan wyraził wdzięczność ks. prof. dr. hab. Ryszardowi Kamińskiemu za podjęte działania w celu upamiętnienia dorobku naukowego ks. prof. P. Poręby oraz specjalizacji, którą on tworzył.

Wprowadzenia w problematykę sympozjum dokonał ks. prof. dr hab. Ryszard Kamiński, kierownik Katedry Duszpasterstwa Rodzin, który na wstępie przywitał doktorów ks. prof. P. Poręby: ks. dr. Antoniego Tomkiewicza oraz ks. dr. Ryszarda Lisa. Ks. prof. R. Kamiński przypomniał, że w 2011 roku minęła 20-ta rocznica śmierci ks. prof. P. Poręby, który reprezentował trzy dziedziny naukowe: psycholo-